

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษาในเชิงสังคมวิทยา และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กรณีศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา (Multi-case study research) การวิจัยมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเพื่อสร้างกรอบความคิดในการวิจัย ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การขอคำแนะนำจากผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาניתเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาข้อมูลการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง

ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเพื่อสร้างกรอบความคิดในการวิจัย การพัฒนากรอบความคิดในการวิจัยใช้การศึกษาเอกสาร การขอคำแนะนำจากนักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาניתเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาการวิจัย เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษาในเชิงสังคมวิทยา และเพื่อกำหนดแบบแผนและกำหนดวิธีการวิจัย ดังนี้

1) แหล่งเอกสาร โดยใช้แนวทางการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2538 : 18 – 21) แหล่งเอกสารที่ผู้วิจัยใช้มี 3 ลักษณะ ได้แก่

1.1) เอกสารอ้างอิง โดยการศึกษาจากบทคัดย่องานวิจัย เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

1.2) เอกสารปฐมภูมิ (Primary literature) โดยศึกษาเอกสารที่นำเสนอความคิดและประสบการณ์ของผู้เขียนโดยตรง ได้แก่ บทความและผลงานในวารสารวิชาการ รายงานการวิจัยที่เป็นผลงานของบุคคล คณะบุคคล และหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรง ศึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งระดับปริญญาตรีบัณฑิต ปริญญาโทบัณฑิต และการค้นคว้าแบบอิสระที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

1.3) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary literature) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหนังสือ ตำรา พจนานุกรม สารานุกรม คู่มือปฏิบัติงาน รายงานประจำปีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เอกสารดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญคือ เครือข่ายศูนย์วิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ ศึกษาจากหน่วยงานที่จัดทำเอกสารนั้นโดยตรง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก สำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล สถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา แหล่งเอกสารจึงมีตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ยังศึกษาค้นคว้าโดยใช้ฐานข้อมูล CD-ROM INTERNET เพื่อเข้าถึงแหล่งเอกสารข้อมูล ช่วยให้การศึกษาค้นคว้ากว้างขึ้น ได้ข้อมูลสำคัญใหม่ๆ อันเป็นผลจากการประชุม สัมมนา อบรม ตลอดจนโครงการของหน่วยงานและองค์กร ช่วยให้ เห็นแนวโน้ม หลักการ แนวคิดที่สำคัญ

2) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเอกสาร ผู้วิจัยได้ตรวจสอบทางด้าน ความน่าเชื่อถือของเอกสาร โดยให้ความสำคัญกับผู้เขียน แหล่งผลิต หน่วยงานที่รับผิดชอบ วิธีการ ได้มาซึ่งเอกสารและข้อมูลนั้น จำนวนครั้งที่พิมพ์ การอ้างอิงแหล่งข้อมูล รวมถึงวิธีการเผยแพร่ด้วย เช่น การเผยแพร่เอกสารข้อมูลทาง INTERNET นั้น ข้อมูลยอมผ่านการสังเคราะห์ ตรวจสอบและ กลับกรองมาแล้วระดับหนึ่ง จึงน่าจะมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้น

1.2 การขอคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาพิเศษสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก และนักวิชาการด้านการศึกษา

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดโดยสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษานครนายก โดยให้กลุ่มสหวิทยาเขต (กลุ่มโรงเรียน) จำนวน 8 กลุ่ม ดำเนินการ ในเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2546 ดังนี้

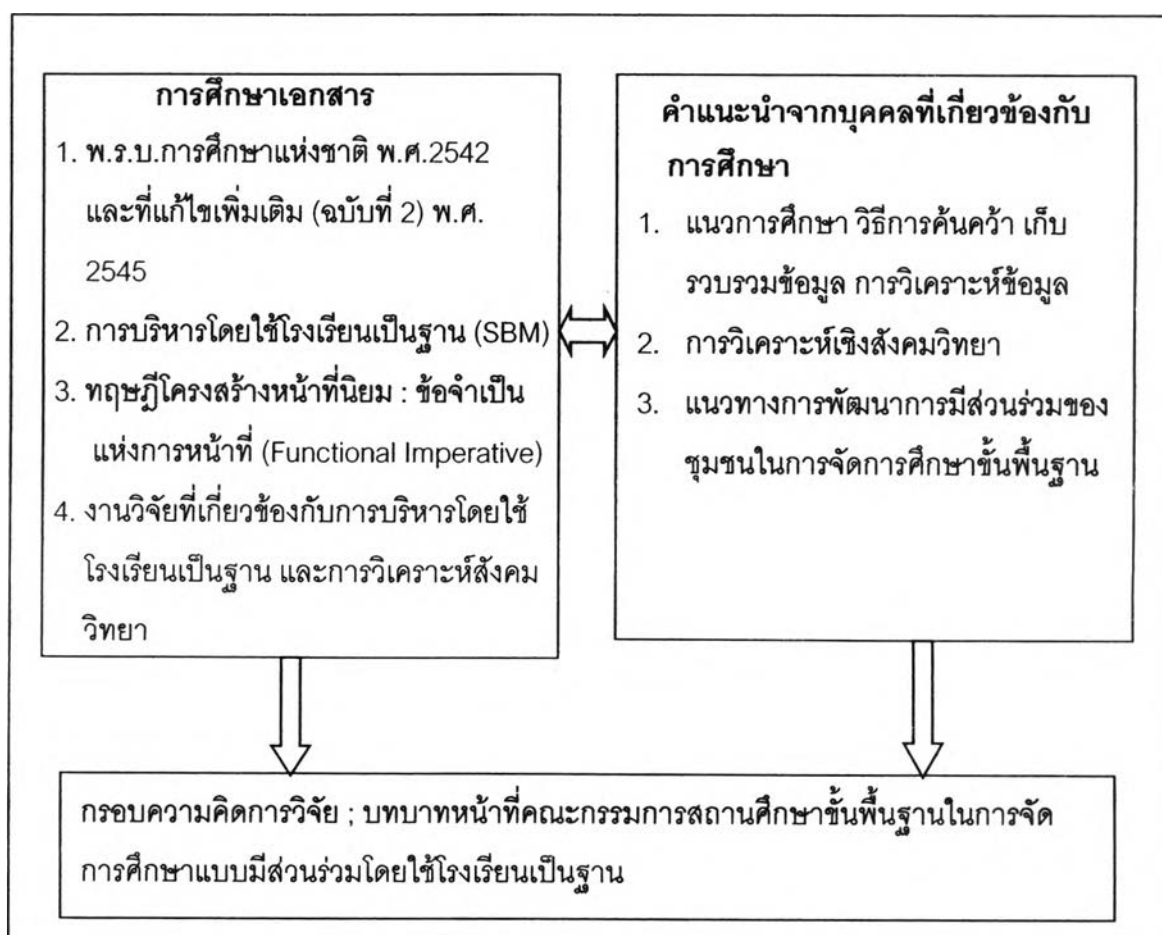
1. วันที่ 3 มิถุนายน จัดโดยโรงเรียนนวมราชานุสรณ์
2. วันที่ 9 มิถุนายน จัดโดยโรงเรียนปิยะชาติพัฒนา
3. วันที่ 11 มิถุนายน จัดโดยโรงเรียนเลขธรรมกิตติวิทยาคม
4. วันที่ 16 มิถุนายน จัดโดยโรงเรียนภัทรพิทยาคาร
5. วันที่ 17 มิถุนายน จัดโดยโรงเรียนบ้านนา"นายกพิทยากร"
6. วันที่ 19 มิถุนายน จัดโดยโรงเรียนนครนายกวิทยาคม
7. วันที่ 20 มิถุนายน จัดโดยโรงเรียนปากพลีวิทยาคาร
8. วันที่ 22 มิถุนายน จัดโดยโรงเรียนองครักษ์

ในการประชุมแต่ละครั้งจะมีเอกสารเกี่ยวกับระเบียบ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ร่วมประชุมด้วย 6 ครั้ง และได้มีโอกาสขอคำแนะนำจากผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของโรงเรียนต่างๆที่เข้าร่วมประชุม วิทยากร นิตกร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก และศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เพื่อตรวจสอบและแลกเปลี่ยนแนวคิดในบทบาทหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

โดยสรุป การศึกษาเอกสารเป็นวิธีที่ผู้วิจัยใช้ เพื่อสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาการวิจัย เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานระดับโรงเรียน และเพื่อให้สามารถกำหนดแบบแผนและวิธีการวิจัย แหล่งเอกสาร ได้แก่ เอกสารอ้างอิงทั่วไป เอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ โดยการเข้าศึกษาโดยตรงจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น ใช้บริการค้นคว้าโดย CD – ROM ของมหาวิทยาลัย และการค้นคว้าข้อมูลทาง INTERNET การศึกษาเอกสารมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเอกสารในเบื้องต้น โดยผู้วิจัย และมีการตรวจสอบด้านความคิดกับผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2. การศึกษาภาคสนาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กรณีศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา (Multi – case study) เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1. หลักเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา ผู้วิจัยเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง

(purposive sampling) มีรายละเอียด ดังนี้

- 1) เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน ในจังหวัดนครนายก
- 2) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 (ช่วงชั้นที่ 1 - 2) จำนวน 2 โรงเรียน สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ 1 - 6 (ช่วงชั้นที่ 3 - 4) จำนวน 2 โรงเรียน โดยมีขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และสภาพแวดล้อมชุมชนเหมือนกัน
- 3) สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์การประเมินด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษามาก และที่ผ่านเกณฑ์ประเมินด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาน้อย

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งหมดของจังหวัดนครนายก ซึ่งมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตเดียว มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งหมด 171 โรงเรียน โดยมาจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 142 โรงเรียน กรมสามัญศึกษาจำนวน 11 โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 18 โรงเรียน ผู้วิจัยเลือกสถานศึกษาที่เข้าหลักเกณฑ์การเลือกได้ 4 โรงเรียน ดังนี้

โรงเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาก คือ

- 1) โรงเรียนประถม 1 (ชื่อสมมุติ) ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก
- 2) โรงเรียนมัธยม 1 (ชื่อสมมุติ) ตำบลศรีจุฬา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

โรงเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อย คือ

- 1) โรงเรียนประถม 2 (ชื่อสมมุติ) ตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก
- 2) โรงเรียนมัธยม 2 (ชื่อสมมุติ) ตำบลเขาเพิ่ม อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

โรงเรียนประถม ทั้ง 2 โรงเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 (ช่วงชั้นที่ 1 - 2) เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่เหมือนกัน จำนวนนักเรียนประมาณ 1,000 คน ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง สภาพแวดล้อมเป็นชุมชนธุรกิจ มีโรงเรียนเอกชนอยู่ใกล้เคียงเหมือนกัน ในส่วนที่ต่างกันคือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

โรงเรียนมัธยม ทั้ง 2 โรงเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 (ช่วงชั้นที่ 3 – 4) เป็นโรงเรียนขนาดเล็กเหมือนกัน จำนวนนักเรียนประมาณ 200 คน ตั้งอยู่ในชุมชนชนบท อยู่ชายขอบจังหวัดนครนายก ก่อตั้งโดยชุมชน อยู่ไกลจากชุมชนเมืองระยะทางเท่าๆ กัน ในส่วนที่ต่าง คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

สรุป สถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 โรงเรียน มีความเหมือนและความต่าง ตามตารางต่อไป

โรงเรียนประถม 1	โรงเรียนประถม 2
1.จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – 6	1. จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – 6
2. เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ	2. เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ
3. เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่	3. เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่
4. ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง	4. ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง
5. นักเรียนส่วนใหญ่ฐานะปานกลาง-ยากจน	5. นักเรียนส่วนใหญ่ฐานะปานกลาง-ยากจน
6. มีโรงเรียนเอกชนอยู่ใกล้เคียง	6. มีโรงเรียนเอกชนอยู่ใกล้เคียง
7. คณะกรรมการฯ ให้ความร่วมมือมาก	7. คณะกรรมการฯ ให้ความร่วมมือน้อย

โรงเรียนมัธยม 1	โรงเรียนมัธยม 2
1.จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6	1. จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6
2. เป็นโรงเรียนประจำตำบล	2. เป็นโรงเรียนประจำตำบล
3. เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก	3. เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก
4. ตั้งอยู่ชายขอบจังหวัดนครนายกกับปราจีนบุรี	4. ตั้งอยู่ชายขอบจังหวัดนครนายกกับสระบุรี
5.นักเรียนส่วนใหญ่ฐานะยากจน มีปัญหาครอบครัว	5.นักเรียนส่วนใหญ่ฐานะยากจน มีปัญหาครอบครัว
6. คณะกรรมการฯ ให้ความร่วมมือมาก	6. คณะกรรมการฯ ให้ความร่วมมือน้อย

2.2 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) มีวิธีการ ดังนี้

1) เลือกแบบเจาะจงในกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของโรงเรียน ได้แก่ (1) ประธานกรรมการ (2) รองประธาน (3) กรรมการผู้แทนครู (4) กรรมการผู้แทนศิษย์เก่า (5) กรรมการผู้แทนพระสงฆ์ (6) กรรมการผู้นำองค์กรชุมชน (7) ผู้ทรงคุณวุฒิ และ(8) ฝ่ายบริหารของโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน

2) เลือกแบบง่ายจากกลุ่มบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน และชุมชน ได้แก่ (1)ครูผู้สอน (2)นักเรียน (3)ผู้ปกครองของกรณีศึกษาแต่ละแห่ง (4) ผู้นำชุมชนอื่นๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ศิษย์เก่าของแต่ละกรณีศึกษา

จากคุณสมบัติ และจำนวนของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 โรงเรียน สรุปตามตาราง ดังนี้

คุณสมบัติและจำนวนของผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 โรงเรียน

โรงเรียน จำแนกตาม	ประถม 1	ประถม 2	มัธยม 1	มัธยม 2	รวม
คณะกรรมการ สถานศึกษา	7	7	7	7	28
ผู้บริหาร โรงเรียน	3	3	2	2	10
นักเรียน	15	17	9	15	56
ครูผู้สอน	8	6	4	5	23
ผู้ปกครอง	8	16	9	5	38
อื่นๆ	3	2	2	1	8
รวม	44	44	33	35	163

2.3 ระยะเวลาที่ศึกษา

ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาข้อมูลโรงเรียนมัธยมทั้ง 2 โรงเรียน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ระหว่างเดือนพฤษภาคม – กันยายน 2547 โดยอาสาช่วยสอนด้วย เนื่องจากโรงเรียนขาดครู โดยกำหนดวันจันทร์ และวันอังคารไปโรงเรียนมัธยม 2 วันพุธ และพฤหัสบดี ไปโรงเรียนมัธยม 1 ใช้เวลาวันหยุดศึกษาเพิ่มเติม และร่วมกิจกรรมต่างๆ

ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาข้อมูลโรงเรียนประถมทั้ง 2 โรงเรียน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน – มีนาคม 2547 โดยสลับวันและเวลาไม่แน่นอน เพื่อสังเกตสภาพที่เป็นจริง และร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทั้ง 2 โรงเรียน ตามวาระที่โรงเรียนกำหนด และใช้เวลาวันหยุดศึกษาข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติม

2.4 วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in - dept interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลที่ไม่ปรากฏในเอกสาร โดยเฉพาะเหตุการณ์ พฤติกรรมหรือการกระทำ ตลอดจนสภาพจริงของชุมชน เพื่อนำข้อมูลมายืนยันกับเอกสาร และเชื่อมโยงกับข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งจะทำให้ภาพของการดำเนินงานของสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาชัดเจนขึ้น โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง เพื่อให้เข้าใจข้อมูลอย่างลึกซึ้งและสามารถมองเห็นภาพรวมได้ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

การสังเกต การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสังเกต 2 แบบ คือ

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ กิจกรรมทางวิชาการ เช่น แข่งขันคณิตศิลป์ ตอบปัญหาทางวิชาการ งานวันแม่ งานไหว้ครู กิจกรรมทางศาสนา เช่น ไปร่วมพิธีเวียนเทียน การเคารพธงชาติ การประชุมนักเรียน การเข้าค่ายธรรมของนักเรียน

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – participant Observation) โดยการสังเกตสภาพ การจัดการเรียนการสอน ระเบียบวินัยของโรงเรียน กิจกรรมหน้าเสาธง การใช้เวลาว่างของนักเรียน การจัดการภูมิทัศน์ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ และสภาพชุมชนโดยรอบโรงเรียน การประชุมครู การประชุมนักเรียน

3) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in - dept interview) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวคิด ความเชื่อ การรับรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน รวมทั้งทัศนคติต่อบุคคล และโรงเรียน ในเรื่องนโยบาย และการดำเนินงานของโรงเรียน รวมทั้งอำนาจหน้าที่ บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ประสบ

4) การสนทนากลุ่ม (focus group) เป็นกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างกันของกลุ่มที่เหมือนกันในแต่ละกรณีศึกษา คือ กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มครู กลุ่มนักเรียน

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction) คือการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลรูปรวม หรือปรากฏการณ์ที่ได้จากการสังเกต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์แนวคิด การรับรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน การวิเคราะห์นี้นำเสนอผลต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

2) การตรวจสอบข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ดังนี้

2.1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยแหล่งที่พิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ แหล่งเวลา เช่น การสังเกตเวลาที่ต่างกัน แหล่งสถานที่ คือ ศึกษาในโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 4 โรงเรียนในการบริหารงานโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมต่างๆ และแหล่งบุคคล คือ การสังเกตการสัมภาษณ์บุคคลที่หลากหลายในประเด็นเดียวกัน ข้อมูลที่ได้รับทราบมีความแน่นอนเกิน 50 เปอร์เซ็นต์

2.2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยหลังการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ข้อมูลต่างกันหรือไม่ ทำความเข้าใจตรงกันถึงข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

2.3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (methodological triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธี ทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม การจัดสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบยืนยันข้อมูลในภาพรวมของแต่ละกลุ่มทั้งหมดไปพร้อมๆ กัน การตรวจสอบข้อมูลกับเอกสารที่มีผู้ศึกษาในประเด็นเดียวกันมาก่อน

2.6 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษาทั้ง 4 โรงเรียน ดังนี้

1) การเข้าสู่โรงเรียน ใช้วิธีการแบบเปิดเผยตัว (overt role) โดยนำหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เพื่อขออนุญาตหนังสือราชการ ในการขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา ภาคเรียนละ 2 โรงเรียน คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 คือ โรงเรียนมัธยม 1 และ โรงเรียนมัธยม 2 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 คือ โรงเรียนประถม 1 และ โรงเรียนประถม 2

2) การสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียน ในภาคเรียนที่ 1 โรงเรียนมัธยม 1 และโรงเรียนมัธยม 2 ประสบปัญหาขาดครู ผู้วิจัยจึงอาสาช่วยสอนวิชาสังคมศึกษา และภาษาอังกฤษ เนื่องจากงบประมาณในการจ้างไม่เพียงพอ ผู้บริหารต้องช่วยสอนด้วย การอาสาช่วยสอนของผู้วิจัย ทำให้การสร้างความสัมพันธ์กับครู และนักเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง และกรรมการโรงเรียนเป็นไปอย่างดี ในภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนประถม 1 และโรงเรียนประถม 2 ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับครู และนักเรียนด้วยการร่วมกิจกรรมต่างๆ กับนักเรียนและครู เช่น กิจกรรมว่ายน้ำ กิจกรรมดนตรีไทย การจัดนิทรรศการวิชาการประจำปี และร่วมงานเปิดอาคารเรียนหลังใหม่และทอดผ้าป่าการศึกษา

2.7 การวิเคราะห์แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เชิงสังคมวิทยา

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการวิจัยภาคสนาม มาวิเคราะห์ ผลการวิจัย 2 ส่วน คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และ การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา และเรื่องข้อจำเป็นแห่งการหน้าที่ ตามแนวคิดสำนักโครงสร้างหน้าที่นิยม ดังนี้

1) การวิเคราะห์การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

ผู้วิจัยสรุปผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของกรณีศึกษา 4 โรงเรียน ใน 8 ประเด็น คือ

- 1.1) ผู้บริหารสถานศึกษา คุณลักษณะความเป็นผู้นำทางการศึกษา
- 1.2) การบริหารแบบกระจายอำนาจอย่างทั่วถึงทั้งโรงเรียน และเน้นการทำงานเป็นทีม
- 1.3) ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของตน โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.4) การจัดทำแผนคุณภาพของโรงเรียน
- 1.5) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
- 1.6) ระบบธรรมาภิบาลในการบริหาร ความโปร่งใสและเป็นธรรม
- 1.7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน / การประเมินคุณภาพภายในตามสภาพจริง
- 1.8) การสื่อสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ผู้วิจัยนำข้อมูลในประเด็นที่ 1.3) ความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่ของตน โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 1.5) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา มาวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา เรื่องบทบาทหน้าที่ และข้อจำเป็นแห่งการหน้าที่ ของ Talcott Parsons

2) การวิเคราะห์โครงสร้างและระบบ ได้แก่ ระบบกระทำการในสถานศึกษา โดยพิจารณาจากสภาพสถานศึกษาในฐานะระบบใหญ่ ฝ่ายต่างๆ เป็นระบบย่อย ที่บุคลากรในฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่างๆ ซึ่งแสดงถึงสภาพของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

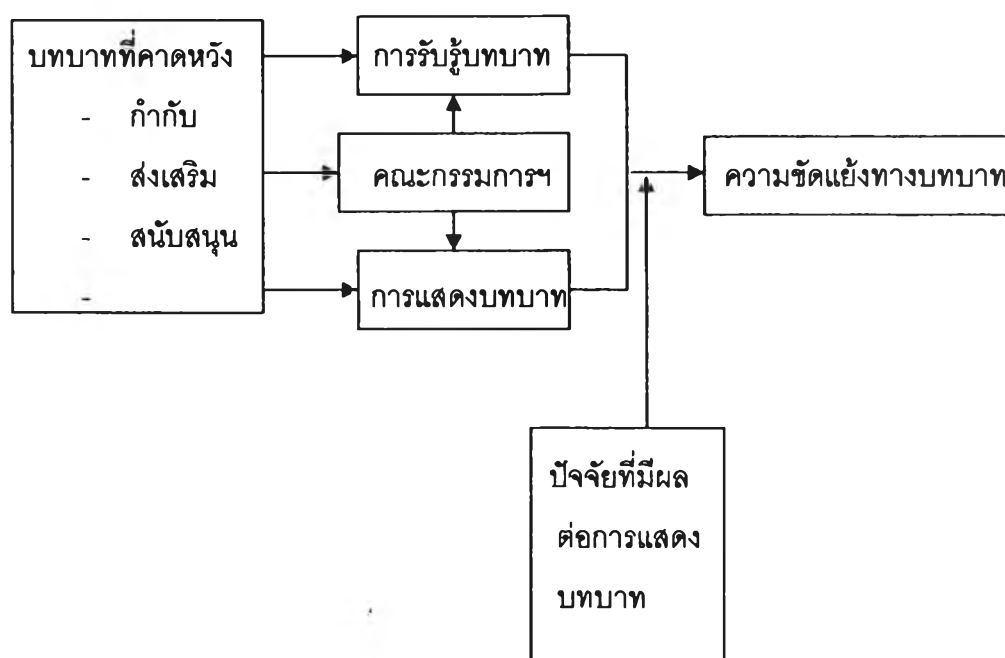
2.1) การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของกรณีศึกษาทั้ง 4 โรงเรียน โดยศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทการทำหน้าที่ 3 ประการ คือ

- บทบาทที่คาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทหน้าที่ตามมาตรา 38 แห่ง

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

- บทบาทที่รับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่กรรมการรับรู้บทบาทตามข้อกำหนด หรือตามระเบียบแนวปฏิบัติงานในหน้าที่กรรมการสถานศึกษา
- บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) เป็นบทบาทที่กรรมการสถานศึกษาแสดงออกตามความรู้สึก และที่ปฏิบัติจริง

การวิเคราะห์บทบาททั้ง 3 ประเภท แสดงความสัมพันธ์กันได้ ดังแผนภูมิ ต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์เจาะลึก ในประเด็น เรื่อง ความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่ของตน โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเภทของบทบาท คือการรับรู้และการแสดงบทบาทตามความคาดหวัง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้และการแสดงบทบาท ในขั้นแรก ผู้วิจัยจัดระดับการรับรู้ และการแสดงบทบาท ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย ตามการระบุของกรรมการแต่ละคนที่ได้จากการสัมภาษณ์ ขั้นที่สอง ผู้วิจัยทำการประเมินเพื่อวัดระดับการรับรู้ และการแสดงบทบาท โดยจะนับคะแนนรวมจากความถี่ในแต่ละหน้าที่ ซึ่งผู้วิจัยจะประเมินระดับตามเกณฑ์ ดังนี้

ระดับน้อย จะให้คะแนนเท่ากับ 1

ระดับปานกลาง จะให้คะแนนเท่ากับ 2

ระดับคะแนนมาก จะให้คะแนนเท่ากับ 3

ให้นำผลรวมของคะแนนทั้งหมดที่ได้มาหาค่าพิสัย เพื่อจัดลำดับชั้นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำคะแนนสูงสุด ลบด้วยคะแนนต่ำสุด และหารด้วยจำนวนชั้นทั้งหมด ดังสูตรต่อไปนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้นทั้งหมด}}$$

ให้นำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยร้อยละอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะได้หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ เป็น 3 ระดับ คือ

ระดับ	ผลรวมคะแนน
น้อย	1.0 – 1.6
ปานกลาง	1.7 – 2.3
มาก	2.4 – 3.0

สำหรับเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของความขัดแย้งทางบทบาท การประเมินว่า กรรมการมีการขัดแย้งภายในบทบาทหรือไม่ ในขั้นแรกจะวิเคราะห์จากความสอดคล้องกันของ ระดับการรับรู้บทบาท และการแสดงบทบาท ดังนี้

หากระดับของการรับรู้และการแสดงบทบาทมีความถี่ตรงกัน เช่น มีระดับการรับรู้มาก และมีระดับการแสดงบทบาทมาก จะถือว่า การรับรู้และการแสดงบทบาทมีความสอดคล้องกัน และจะไม่ใช่เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความขัดแย้งภายในบทบาท แต่หากระดับของการรับรู้และการแสดงบทบาทมีความถี่ไม่ตรงกัน เช่น มีระดับการรับรู้ปานกลาง และมีระดับการแสดงบทบาทมาก จะถือว่า การรับรู้และการแสดงบทบาทมีความไม่สอดคล้องกัน ต่อมาจะนำบทบาทที่มีความไม่สอดคล้องกันมาใช้วิเคราะห์เพื่อหาความขัดแย้งภายในบทบาทที่มีความไม่สอดคล้องกันนั้น เป็นความขัดแย้งภายในบทบาท เนื่องจากกรรมการไม่สามารถแสดงบทบาทได้ตามการรับรู้บทบาทของตนเอง

ตัวอย่าง

บทบาทที่คาดหวัง	การรับรู้บทบาท			การแสดงบทบาท		
	มาก	กลาง	น้อย	มาก	กลาง	น้อย
1**		/				/
2.		/			/	
3		/			/	
4		/			/	
5	/			/		
6	/			/		
7**	/				/	
8**	/				/	
ผลรวมคะแนน	20			17		

จากตารางตัวอย่างข้างต้น ผลรวมคะแนนของการรับรู้เท่ากับ 20 คะแนน และผลรวมคะแนนของการแสดงบทบาทนั้นเท่ากับ 17 คะแนน เมื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ยแล้ว การรับรู้บทบาทจะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5 ($20 \div 8$) และการแสดงบทบาทมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.1 ($17 \div 8$) ประเมินได้ว่า ในบทบาทนี้ มีการรับรู้บทบาทในระดับมาก และมีการแสดงบทบาทในระดับปานกลาง บทบาทที่มีการรับรู้ปานกลางคือ บทบาท 1 2 3 และ 4 ส่วนบทบาทที่มีการรับรู้มาก คือ บทบาทที่ 5 6 7 และ 8 สำหรับการแสดงบทบาทที่มีการแสดงมาก คือ บทบาทที่ 5 และ 6 บทบาทที่มีการแสดงปานกลางคือ บทบาทที่ 2 3 4 7 และ 8 บทบาทที่มีการแสดงในระดับน้อย คือ บทบาทที่ 1

สำหรับความขัดแย้งในบทบาท พบว่า มีการรับรู้บทบาทและการแสดงบทบาทไม่สอดคล้องกัน 3 บทบาท และเป็นความขัดแย้งภายในบทบาท ได้แก่ บทบาทที่ 1 7 และ 8

2.2) การวิเคราะห์ข้อจำเป็นแห่งการหน้าที่ โดยพิจารณาว่าสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละโรงเรียน มีกระบวนการในการแก้ปัญหาที่เกิดในการบริหารงานอย่างไร ตามบทบาทหน้าที่ที่ปฏิบัติจริง ระหว่างโรงเรียนกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน เพื่อให้เกิดความสมดุลย์ และรักษาสัมพันธภาพในการบริหารงานร่วมกัน การแก้ปัญหาคือการศึกษาในชุมชน สถานศึกษาได้กำหนดเป้าหมายที่ต้องการและจัดวิถีทางให้บรรลุเป้าหมายอย่างไร เพราะเหตุใด ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนถูกจัดลำดับความสำคัญหรือไม่ ทั้งสถานศึกษา บุคลากรมีการปรับตัว คำนึงมาร่วม ตลอดจนการประสานสัมพันธ์กับโครงสร้างอื่นในชุมชนอย่างไร

2.3) การเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับสถานศึกษา

ผู้วิจัยนำข้อค้นพบจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บได้จากการวิเคราะห์เอกสารและการศึกษาภาคสนามให้ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกด้านการศึกษามีส่วนร่วม และการบริหารการศึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องของข้อมูลในเบื้องต้น

ข้อมูลที่น่าเสนอประกอบด้วย

1. การสรุปข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของสภาพชุมชน สภาพสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาและการบริหารจัดการศึกษา
2. การสรุปข้อมูลการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการแก้ไขปัญหาที่ปรากฏในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา
3. การสรุปแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ปรากฏในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา รายละเอียดของการจัดการศึกษาในด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป
4. การสรุปผลการวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา ในเรื่องบทบาทหน้าที่ และการแก้ไขปัญหาการบริหารการศึกษาตามข้อจำเป็นแห่งการหน้าที่

จากนั้นนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาปรับปรุง การอธิบาย การวิเคราะห์ และการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษาในจังหวัดนครนายก : การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา เพื่อนำเสนอเป็นผลการวิจัย